

การศึกษาและพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ของตกแต่งและเครื่องเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วุฒิชัย วิภาทานั่ง^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานประเภท ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ของตกแต่งและเครื่องเรือน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและประยุกต์ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานแบบใหม่ และ ในขั้นตอนสุดท้ายที่ได้หลังจากการพัฒนาและออกแบบคือศึกษาหาความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง ที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ที่ได้ออกแบบและพัฒนาขึ้น โดยพื้นที่หลักในการวิจัยและเก็บข้อมูลคือกลุ่มสร้างงานเครื่องจักสานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเบื้องต้นได้แก่ ผู้จำหน่าย ช่างผู้ผลิต นักท่องเที่ยว ที่อยู่ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แนวความคิดในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์คือ ต้องการประยุกต์รูปแบบเครื่องจักสานที่มีอยู่แล้วในชุมชน มาประยุกต์เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ที่มีการใช้งานในแบบใหม่ โดยผู้วิจัยได้มองเห็นข้อจำกัดในการสร้างงานของช่างผู้ผลิต ที่มีความถนัดเฉพาะด้านคือไม่สามารถที่จะสร้างงานในแบบที่ยากและแปลกใหม่ได้ ก็เลยเน้นในเรื่องผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วที่ทำการเป็นประจำอยู่มาประยุกต์และใช้รูปทรงเลขาคณิตเป็นหลักในการออกแบบ เพื่อให้เกิดการใช้งานแบบใหม่ รูปแบบใหม่ เน้นการผลิตที่ง่ายเพื่อเอื้อต่อเครื่องมือและความสามารถของช่างผู้ผลิต เพื่อเพิ่มแนวทางในการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์

ผลที่ได้จากการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน นั้นจากการศึกษาความพึงพอใจของผู้สนใจผลิตภัณฑ์สรุปได้ว่า ระดับความพึงพอใจของผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ด้านรูปแบบ ด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความสวยงาม ด้านความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ มาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า ด้านประโยชน์ใช้สอย มีความพึงพอใจอยู่ในระดับที่ มากที่สุด รองลงมาคือด้านรูปแบบ ด้านความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ด้านความสวยงาม เรียงตามลำดับ

คำสำคัญ : ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ของที่ระลึก ของตกแต่ง

¹ อาจารย์ หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี E-mail : wutti_jin @ hotmail.com

*ผู้รับผิดชอบหลัก -mail : wutti_jin @ hotmail.com

THE STUDY AND DEVELOPMENT OF WICKER HANDICRAFT PRODUCTS AS SOUVENIRS, DECORATIONS, HOUSEHOLD FURNISHINGS IN PHRANAKHON SI AYUTTHAYA

Wuttichai Withatanang^{1*}

Abstract

The purpose of this study is to study consumers' opinions towards hand-made product styles of weaves classified as souvenirs, decorations, and household furnishings. The information studied will be analyzed to find the ways to develop and apply new hand-made product styles. After developing and designing new styles, they will be studied the opinions from samples towards hand-made product styles of weaves designed and developed. The main area to be researched and collected information is the group of making a job of weaves in Phra Nakhon Si Ayutthaya. The primary samples whose information is collected are distributors, specialists, and tourists who are in Phra Nakhon Si Ayutthaya.

The idea to design and develop products is desire to apply the existing weave style in the community to produce new product styles with new styles of usage. The author realizes the limitations of specialists who have restrictive skills; that is, they can't make a job if it is difficult and strange, so the focus is to apply the existing products and use arithmetical shapes to design in order to produce usage and styles emphasizing on easy production supporting to specialists' instrument and abilities so that the ways to produce and develop products will be increased.

The results of designing hand-made product styles are found that after the satisfaction of those interested in the products is studied, it can be summarized that the overall level of those interested in the products towards hand-made product styles of weaves in the part of style, utility, beauty, and cultural preservation is high. When each item is considered, it is found that the highest level is in the part of utility, style, cultural preservation, and beauty, respectively.

Keywords : Wicker handicraft products souvenir Product decoration Products

---

¹ Lecturer, Bachelor of Technology, Industrial Product Design.

Valaya-Alongkorn Rajabhat University under The Royal Patronage e-mail : wutti_jin @ hotmail.com

*Corresponding author,e-mail : wutti_jin @ hotmail.com

บทนำ

เครื่องจักสานถือได้ว่าเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่ง ที่มนุษย์คิดวิธีการต่างๆขึ้นเพื่อใช้สร้างเครื่องมือ เครื่องใช้ ในชีวิตประจำวัน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ,2532) คนไทยในสมัยโบราณเริ่มรู้จักเครื่องจักสานมาตั้งแต่เล็กๆ เริ่มตั้งแต่การเป็นทารกก็จะนอนแบเบาะอยู่ในเปลหวายหรือไม้ไผ่ มีปลาคะเพียนโบราณแขวนอยู่เบื้องบน เมื่อโตพอรู้ความก็จะเห็นภาพ พ่อ แม่ นั่งล้อมวงคุยกันไปทำเครื่องจักสานกันไป ถึงหน้าฝนลงมากก็หิ้วเครื่องจักสานสัตว์น้ำ เช่น ไช ข้อง ตามพ่อแม่ไปท่องนาด้วย งานจักสานจะอยู่คู่ชีวิตชนบทไทยอย่างไม่สามารถแยกจากกันได้ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม,2532) ชาวบ้านสร้างเครื่องจักสานเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันอันประกอบไปด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การกิน การทำงาน การเล่น และความเชื่อ ซึ่งเป็นทางที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆขึ้น กิจกรรมดังกล่าวนี้จำต้องให้ภาชนะ เครื่องมือและเครื่องใช้ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์มากต่อการดำรงชีวิต ด้วยเหตุนี้ เครื่องจักสานจึงเป็นหัตถกรรมที่ให้ประโยชน์ด้วยประการทั้งปวงคือ ให้ประโยชน์ในการกิน ประโยชน์ในการทำงาน ประโยชน์ในการเล่น ให้ประโยชน์ในพิธีกรรมอันเกิดจากความเชื่อ

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถือเป็นส่วนหนึ่งของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่แสดงถึงวิถีชีวิตพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ที่สืบทอดต่อกันมา โดยการสร้างของชาวบ้านโดยการนำเอาวัสดุจากท้องถิ่นมาทำเป็นเป็นเครื่องจักสานที่มีการใช้สอยและเพื่อการดำรงทางวิถีชีวิต เช่น ใช้เพื่อการเกษตร การประมง งานประเพณี เป็นต้น แต่ปัจจุบันเครื่องจักสานบางอย่างของ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเริ่มมีการสูญหายและไม่ได้ถูกนำมาใช้งานเท่าที่ควรเนื่องจากเริ่มมีวัฒนธรรมใหม่ๆเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ยกตัวอย่างเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำที่ชาวบ้านในอดีตใช้ในการหาปลาได้ถูกลบเลือนหายไป สาเหตุมาจากเทคโนโลยีใหม่ๆเริ่มเข้ามามีบทบาท วิถีชีวิตชาวบ้านก็เริ่มเปลี่ยนไปชาวบ้านจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมทางสังคม แต่มีบางกลุ่มที่ยังคงเห็นคุณค่าของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทงานจักสานที่ต้องการจะอนุรักษ์และต้องการ สร้างเพื่อเป็นรายได้แก่ครอบครัวและชุมชน และยังต้องการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวและยังรวมถึงเป็นงานที่มีการส่งออกกระจายรายได้ไปยังพื้นที่ต่างๆ ตามแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้กล่าวถึงความสำคัญและคุณค่าของศิลปหัตถกรรมเครื่องจักสานที่เกิดขึ้นจากน้ำพักน้ำแรงและฝีมือของคนไทยเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งยังเกรงว่าจะสูญหายไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานที่เป็นในรูปแบบต่างๆ ที่ยังคงไม่ได้รับการพัฒนา ที่เกิดขึ้นโดยชาวบ้าน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในกรณีนี้ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะใช้ประยุกต์และพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ความงามของลวดลาย วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาทำการออกแบบและประยุกต์พัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสาน ให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งรูปแบบของเครื่องจักสานในอดีต ให้มีความเพียงพอต่อการส่งเสริมการขายและมีรูปแบบของการใช้งานและเป็นเอกลักษณ์ของชาวท้องถิ่น รวมทั้งยังช่วยส่งเสริมให้มีการสืบสานศิลปหัตถกรรมอันประณีตและสวยงามที่แสดงถึงวัฒนธรรมอันดีงามนี้ไว้ และมุ่งเน้นประยุกต์รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้เป็นแนวทางเพื่อขยายตลาดและเพิ่มทางเลือกใหม่ของผู้บริโภค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ของตกแต่งและเครื่องเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของตกแต่งและเครื่องเรือน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ของที่ระลึกของตกแต่งและเครื่องเรือนที่ได้ออกแบบและพัฒนาขึ้นแล้วของช่างผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์

วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานประเภท ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ของตกแต่งและเครื่องเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลได้แก่

- ช่างผู้ผลิตงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน กลุ่มหัตถกรรมตำบลหัวเวียง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ นักท่องเที่ยวบุคคลทั่วไป จากแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สำหรับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ของตกแต่งและเครื่องเรือน

สำหรับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ของที่ระลึก ของตกแต่งและเครื่องเรือนที่ได้ออกแบบและพัฒนาขึ้นแล้วของช่างผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ แบ่งตามขั้นตอนดังนี้

สำหรับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานโดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ศึกษาแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ประเภทของใช้และของตกแต่ง ลักษณะของเครื่องมือ

1. รวบรวมจากภาคเอกสารและรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ประเภทของใช้และของตกแต่ง
2. แบบสำรวจรูปแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานโดยการสำรวจแบบ Check List โดยการสำรวจรูปแบบผลิตภัณฑ์
3. แบบบันทึกโดยการถ่ายภาพ รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน

ตอนที่ 2 ศึกษาความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานโดยผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ นักท่องเที่ยวบุคคลทั่วไป จากแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 100 คน

สำหรับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ชั้นของการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน

1. แบบสอบถามความคิดเห็นในการประยุกต์รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานโดยการสอบถามจากช่างผู้ผลิต และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ท่าน

2. แบบประเมินการพัฒนาและประยุกต์รูปแบบที่ได้ออกแบบจากช่างผู้ผลิต และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ท่านเกี่ยวกับการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน

ดังมีประเด็นในการประเมิน 3 ด้านคือ

- 1.ด้านประโยชน์ใช้สอย
- 2.ด้านความงาม
- 3.ด้านความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์

สำหรับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานที่ได้ออกแบบและพัฒนาขึ้นแล้วของช่างผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ ที่เข้ามาชมงานแสดงสินค้าชุมชน (OTOP) ณ.สถานที่จัดงานแสดงสินค้าเมืองทองธานีหรืองานแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนทั่วไปที่จัดขึ้นภายในเขตปริมณฑล จำนวน 100 คน

ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2538:90) ได้แก่

1. ด้านรูปแบบ
2. ด้านประโยชน์ใช้สอย
3. ด้านความสวยงาม
4. ด้านความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม

แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ที่พัฒนาเสร็จแล้วโดยมีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัย

จำนวนคำร้อยละของข้อมูลแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยว ที่มีผลต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ของตกแต่งและเครื่องเรือน

ตารางที่ 1 ค่าร้อยละของข้อมูลแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยว ที่มีผลต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ของตกแต่งและเครื่องเรือน

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เหตุผลหลักในการเลือกซื้อสินค้าที่เป็นงานเครื่องจักสานมากที่สุด		
- ซื้อเพื่อเป็นของฝาก	10	10
- ซื้อเพื่อนำไปใช้เอง	58	58
- ซื้อเพื่อเป็นงานสะสม ประดับและตกแต่ง	22	22
- ซื้อเพื่อเป็นของที่ระลึก	10	10
รวม	100	100
คุณรู้จักวัสดุจากธรรมชาติที่นำมาสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานมากที่สุดคือวัสดุใด		
- วัสดุไม้ไผ่	40	40
- วัสดุจากปอ ป่าน	29	29
- วัสดุจากหวาย	11	11
- วัสดุผักตบชวา		
รวม	100	100
คุณค่าของผลิตภัณฑ์งานเครื่องจักสาน ที่ชอบมากที่สุดคือ		
- ความสวยงาม สีสัน ลวดลาย	19	19
- ประโยชน์ใช้สอย	29	29
- วัสดุในการผลิต	42	42
- เทคนิคการผลิตแต่ละชิ้นงาน	10	10
รวม	100	100
ท่านเคยเห็นงานผลิตภัณฑ์งานเครื่องจักสาน ชนิดต่างๆจากแหล่งใดมากที่สุด		
- ศูนย์แสดงงานสินค้าพื้นบ้าน	27	27
- ห้างสรรพสินค้า	14	14
- ร้านขายของที่ระลึกตามสถานที่ท่องเที่ยว	36	36
- พบได้ตามตลาดสินค้าทั่วไป	23	23
รวม	100	100

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เหตุผลใดในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์งานเครื่องจักสาน		
- ประโยชน์ใช้สอย	35	35
- รูปทรง รูปแบบน่าใช้งาน	25	25
- วัสดุสวยงามและเป็นเอกลักษณ์	23	23
- ลวดลาย สี สัน	17	17
รวม	100	100
คุณค่าของผลิตภัณฑ์งานเครื่องจักสานที่ท่านมองเห็นมากที่สุด		
- ลวดลายสวยงาม	34	34
- แข็งแรงและคงทน	11	11
- สี สันสวยงาม	26	26
- สื่อถึงเอกลักษณ์เฉพาะตน	29	29
รวม	100	100

สรุปได้ว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยส่วนมากจะมีเหตุผลหลักในการเลือกสินค้าเพื่อนำกลับไปใช้เอง เพราะจะนึกถึงเหตุผลหลักในตัวผลิตภัณฑ์คือประโยชน์ใช้สอยในตัวเครื่องจักสาน โดยมองคุณค่าทางงานเครื่องจักสานอยู่ที่ ลวดลายความสวยงาม คุณค่าทางวัสดุในการออกแบบที่เป็นไม้ไผ่และหวาย การเลือกซื้อและพบสินค้าส่วนมากจะพบได้จากสถานที่ท่องเที่ยวและแสดงผลในการสอบถามความคิดเห็นด้านความพึงพอใจ ต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ของตกแต่งและเครื่องเรือนในรูปแบบปัจจุบัน

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มี ต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานในรูปแบบปัจจุบัน

รายการ	$\bar{X}$	S. D	ระดับ
1.ผลิตภัณฑ์มีประโยชน์ใช้สอยที่	2.54	.45	ปานกลาง
2.ผลิตภัณฑ์มีความสวยงาม	3.58	.55	มาก
3.ผลิตภัณฑ์มีความทันสมัย	2.13	.57	น้อย
4.ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	4.38	.68	มาก
5.วัสดุผลิตภัณฑ์แสดงถึงคุณค่าของงาน	4.95	.68	มากที่สุด
6.ผลิตภัณฑ์มีความสร้างสรรค์และจุดเด่น	2.09	.73	น้อย
7.ผลิตภัณฑ์มีความแปลกใหม่	1.95	.72	น้อย
8.ผลิตภัณฑ์มีความสอดคล้องกับการใช้งาน	3.73	.76	มาก
9.ผลิตภัณฑ์มีสีสันและลวดลายมีความโดดเด่น	3.94	.74	มาก
10.ผลิตภัณฑ์มีการประยุกต์ในด้านการออกแบบ	1.62	.78	น้อย
รวม	3.09	.66	ปานกลาง

จากตารางพบว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มี ต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานในรูปแบบปัจจุบันนั้น สรุปได้ว่าผู้บริโภคมักมีความพึงพอใจในเรื่องของวัสดุในตัวของผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงคุณค่าของงานที่มากที่สุด อยู่ที่ $\bar{X}$ 4.95 ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอยู่ในระดับมาก อยู่ที่ $\bar{X}$ 4.38 ผลิตภัณฑ์มีสีสันและลวดลายมีความโดดเด่นอยู่ในระดับมาก อยู่ที่ $\bar{X}$ 3.94 ตามลำดับ แต่ในด้านที่ต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงคือผลิตภัณฑ์ไม่มีการประยุกต์ในด้านการออกแบบอยู่ในระดับน้อย อยู่ที่ $\bar{X}$ 1.62 ผลิตภัณฑ์ไม่มีความแปลกใหม่ อยู่ในระดับน้อย อยู่ที่ $\bar{X}$ 1.95 ผลิตภัณฑ์ไม่มีความสร้างสรรค์และจุดเด่น อยู่ในระดับน้อย อยู่ที่ $\bar{X}$ 2.09 ตามลำดับ

รูปแบบที่ 1

รูปแบบที่ 2

รูปแบบที่ 3

รูปแบบที่ 4

รูปแบบที่ 5

ภาพที่ 1 รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ของตกแต่งและเครื่องเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ภาพโดย : วุฒิชัย วิภาทานัง)

ตารางที่ 3 ผลของการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจที่มีผลต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน

รายการ	N=100		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	SD.	
รายการรูปแบบที่ 1			
- ด้านรูปแบบ	3.28	.70	ปานกลาง
- ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.37	.72	ปานกลาง
- ด้านความสวยงาม	2.95	.68	ปานกลาง
- ด้านความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม	3.44	.67	ปานกลาง
รวม	3.26	.69	ปานกลาง
รายการรูปแบบที่ 2			
- ด้านรูปแบบ	3.21	.70	ปานกลาง
- ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.24	.64	ปานกลาง
- ด้านความสวยงาม	3.26	.68	ปานกลาง
- ด้านความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม	3.27	.71	ปานกลาง
รวม	3.24	.68	ปานกลาง
รายการรูปแบบที่ 3			
- ด้านรูปแบบ	3.90	.74	มาก
- ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.79	.73	มาก
- ด้านความสวยงาม	4.16	.76	มาก
- ด้านความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม	4.25	.72	มาก
รวม	4.02	.73	มาก
รายการรูปแบบที่ 4			
- ด้านรูปแบบ	3.43	.68	ปานกลาง
- ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.41	.73	ปานกลาง
- ด้านความสวยงาม	3.26	.69	ปานกลาง
- ด้านความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม	2.91	.69	ปานกลาง
รวม	3.25	.69	ปานกลาง
รายการรูปแบบที่ 5			
- ด้านรูปแบบ	4.35	.84	มาก
- ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.53	.70	มากที่สุด
- ด้านความสวยงาม	3.82	.74	มาก
- ด้านความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม	3.82	.74	มาก
รวม	4.13	.75	มาก

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยความถี่ ระดับความพึงพอใจของผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อรูปแบบหัตถกรรมงานจักสานผลโดยรวม

รายการผลรวม	$\bar{X}$	SD.	ระดับความพึงพอใจ
รูปแบบที่ 1	3.26	.69	ปานกลาง
รูปแบบที่ 2	3.24	.68	ปานกลาง
รูปแบบที่ 3	4.02	.73	มาก
รูปแบบที่ 4	3.25	.69	ปานกลาง
รูปแบบที่ 5	4.13	.75	มาก
รวม	3.58	70	มาก

จากตารางพบว่า

ระดับความพึงพอใจของผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสานรูปแบบ 5 มากที่สุดอยู่ในระดับ มาก ที่ ($\bar{X}=4.13$) ระดับความพึงพอใจรองลงมาคือ รูปแบบที่ 3 อยู่ในระดับมาก ที่ ($\bar{X}=4.02$) รูปแบบที่ 1 อยู่ในระดับ ปานกลาง ที่ ($\bar{X}=3.26$) รูปแบบที่ 4 อยู่ในระดับ ปานกลาง ที่ ($\bar{X}=3.25$) รูปแบบที่ 2 อยู่ในระดับ ปานกลาง ที่ ($\bar{X}=3.24$) เรียงตามลำดับ

แต่เมื่อสรุปผลโดยรวมของระดับความพึงพอใจของผู้ที่สนใจที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมงานจักสาน ประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ของตกแต่งและเครื่องเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาภาพรวมอยู่ที่ระดับ มาก ที่ ($\bar{X}=3.58$)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานประเภทของใช้และของตกแต่ง โดยผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยคือกลุ่มหัตถกรรมหัวเวียง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนามเพื่อนำข้อมูลที่ได้มานั้นทำการออกแบบและทำแบบร่าง โดยการออกแบบนั้นคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และผลิตภัณฑ์นั้นต้องคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ภายใต้กรอบแนวคิดและขั้นตอนของการสร้างผลิตภัณฑ์ โดยการออกแบบนั้นเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นของที่ระลึกและตกแต่ง ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่นิยมผลิตกันในกลุ่ม โดยเน้นใช้วัสดุที่อยู่ในพื้นที่ เพราะวัสดุบ่งบอกถึงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นได้อย่างชัดเจน

ก่อนที่จะมาเข้าถึงขบวนการในการออกแบบและผลิตนั้น ทางผู้วิจัยได้ทำการสำรวจรูปแบบผลิตภัณฑ์ทั้งในทางด้านรูปทรง การออกแบบ การผลิตที่มีภายในกลุ่ม ผลสรุปได้ว่าภาพรวมของรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานประเภทของใช้และของตกแต่ง ชาวบ้านได้ทำการผลิตรูปทรงผลิตภัณฑ์นั้นมีความบริสุทธิ์ เนื่องจากชาวบ้านได้คิดสร้างสรรค์ขึ้นโดยปราศจากความรู้เรื่องการออกแบบ กล่าวคือได้พิจารณาถึงการใช้สอยเป็นหลัก และก็ทำตามรูปทรงและรูปแบบที่เกิดจากธรรมชาติรอบตัวและการใช้สอยในชีวิตประจำวัน ส่วนลวดลายและสีจะเป็นอย่างไรผู้สร้างจะเป็นผู้กำหนดเอง ถึงแม้ทางผู้วิจัยจะเสนอแบบร่างในการออกแบบให้กับชาวบ้าน แต่รูปแบบก็ยังไม่สามารถที่จะสร้างขึ้นมาได้ก็เนื่องจาก กฎเกณฑ์หลายๆอย่างเช่น ขั้นตอนในการ

ผลิต ทักษะและฝีมือที่มีอยู่ รวมไปถึงวัสดุและอุปกรณ์ที่มีไม่มากในการผลิตเพราะต้นทุนในการผลิตหรือแรงงานในชุมชนนั้นมีจำนวนจำกัดซึ่งภาพรวมจึงสอดคล้องกับ

จุรีรัตน์ บัวแก้ว (บทคัดย่อ : 2550) ที่ว่าสำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายนั้น รูปแบบของการผลิตได้ปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของคนรุ่นใหม่โดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ช่วยเหลือในการออกแบบ กรรมวิธีการผลิตและสีที่ใช้ แต่ชาวชุมชนไม่นิยมประกอบการตามที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมแนะนำ เพราะต้นทุนสูงกว่า ผู้ผลิตขาดความรู้ความชำนาญ ผลงานจึงไม่ปราณีต ตลาดจึงไม่กว้างขวางเท่าที่ควร

ประเด็นที่น่าสนใจในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานประเภทของใช้และของตกแต่ง คือ ผู้บริโภคมีความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้และของตกแต่งที่มีประโยชน์ใช้สอยมาก เพราะตัวของวัสดุ นั้นแสดงออกให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ชัดเจนแล้ว ซึ่งการออกแบบก็ยังคงสอดคล้องกับ สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม (2544:69) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมไทย เพื่อการส่งออกโดยผลจากการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย มุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก สามารถใช้ได้กับการดำรงชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ต่างๆ ของประดับและตกแต่งบ้าน แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบผลิตภัณฑ์ยังเน้นรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ผสมผสานกัน คือ แบบเรียบง่ายและรูปแบบที่มีแนวคิดทางด้านศิลปะ แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมดั้งเดิม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมสินค้าของที่ระลึกที่มีลักษณะคล้ายกับตาล ให้มากขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบต่อไป
2. ควรมีการศึกษาแนวทางการประยุกต์ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชน หรือ ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มาผสมผสานกัน แลกเปลี่ยนความรู้กันทั้งทางด้านการผลิต วัสดุ อุปกรณ์ การเก็บรักษาคุณภาพ เพื่อเป็นการสนับสนุนกันเองระหว่างชุมชนและเพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้แก่ตลาด ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยให้คงอยู่
3. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมสินค้าของที่ระลึกที่กำลังจะหมดไปในเรื่องของวัสดุ โดยการนำวัสดุแต่ละท้องถิ่นมาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์แบบใหม่และเป็นทางเลือกอีกทางสำหรับผู้บริโภค
4. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่ออกแบบมาร่วมกับวัสดุอื่นต้องทราบข้อจำกัดของวัสดุที่จะนำมาออกแบบร่วมด้วย แนวทางการพัฒนาต้องคำนึงถึงปัจจัยในการผลิต รูปแบบของการประยุกต์ วัสดุประกอบอื่นๆที่เกี่ยวข้องและราคา เป็นต้น
5. ควรมีการศึกษาแนวทางการลงทุนในเรื่องของการผลิตไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร ที่ได้มาตรฐานและเป็นอุตสาหกรรมให้มากขึ้นและทันสมัยกว่านี้
6. ควรมีการศึกษาวัสดุร่วมที่มีคุณสมบัติที่ใกล้เคียงกัน หรือสามารถใช้ร่วมกันได้ เพื่อที่จะนำมาทดแทนในการผลิตงาน
7. ควรประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ากับสังคม วัฒนธรรมในปัจจุบันและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนทุนงานวิจัยจากสภาวิจัยแห่งชาติ และการสนับสนุนการดำเนินการต่าง ๆ จากชุมชนจังหวัดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. 2542. หมู่บ้านอุตสาหกรรมดีเด่น. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมกระทรวงอุตสาหกรรม
- นวนน้อย บุญวงษ์. 2539. หลักการออกแบบ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษราคัม เรืองโกสม. 2544. ศิลปะพื้นบ้าน. นครสวรรค์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
- มาโนช กงกะนันทน์.(2538).รายงานวิจัย การรวบรวมและศึกษาเครื่องจักสาน จ.ราชบุรี.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์การพิคอร์ต.
- มูลนิธิช่างหัตถกรรมศิลป์ไทย. 2528. รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมกระทรวงศึกษาธิการ.
- รัตนพงศ์ จันทร์มา. 2542. ผลิตภัณฑ์ทองเหลืองสำหรับการตกแต่งของกลุ่มหมู่บ้านคลองขุดใหม่ กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ.2532. ศิลปะหัตถกรรมไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2538. ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: พับลิคิชั่นเนสพริ้นท์.